

יתרו, לקוטי שיחות חט"ו שיחה א' תרגום חופשי ללשון הקודש * כל הזכויות שמורות לקה"ת

וצריף להבין:

א) כיצד מתבארת המעלה המיוחדת ד'ד' אמות של הלכה ע"י שני הענינים "חכמה ומעשה"? הקשר בין "הלכה" ל"מעשה" מובן, מפני שתוכנה של הלכה הוא לידע "את המעשה אשר יעשו" ואלה "אשר לא תיעשה", ו"תלמוד גדול שהתלמוד מביא ליד מעשה"; אבל איזו שייכות יש בין ענין החכמה – עד ידיעת "אחדות הקב"ה" – לענין ההלכה?

ב) ונאילו אם נמצא רמז ואופן לפרש שתיבת "הלכה" כוללת גם משמעות של "חכמה", עדיין אינו מובן: תיבת "הלכה" מוזכרת ריבוי פעמים בש"ס ומתפרשת כפשוטה – דין והוראה כיצד יש להתנהג ע"פ תורה – ופירושה זה ד'הלכה" נוגע גם לדיןא (ד'אל) ופטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, וכיו"ב). ואם כן, מנא תימרא דמאמר רז"ל זה משמעות תיבת "הלכה" שונה מבכל מקום?

ג. לכאורה ה"י אפשר לבאר, שהכרחו של הרמב"ם לקשר ד'ד' אמות של הלכה" האמורות פאן עם חכמת ידיעת אלקות הוא מהתחלת מאמר רז"ל "מיום שחבר ביהמ"ק", היינו, שהד' אמות של הלכה ממלאות את מקום פעולת והשפעת ביהמ"ק –

ומאחר שבביהמ"ק בחוץ, בלשפת הגזית, שכן הב"ד הגדול – עיקר תושבע"פ והלכה; ובה בשעה היו טמונים שם – אמנם לפני ולפנים, בארון שבקדה"ק – הלוחות (וספר תורה), שכל זה מורה על בחינת פנימיות התורה ורזין דאוריינתא –

מובן מזה, שה"ד' אמות של הלכה" הממלאות את מקום הביהמ"ק (לאחר חורבנו) אין משמען רק הלכות בנוגע למעשה, אלא גם רזין דאוריינתא, דהיינו החכמה והדעת באחדות הבווא.

אלא שעפ"ז מתורצת רק השאלה השני' – מנ"ל ש"הלכה" פאן פירושה גם ידיעת אלקות כו'. אף עדיין אינו מובן למה להם לחכמים לנקוט פאן לשון הלכה, שכל מקום משמעה שונה? ובכלל: היכן כל התוכן האמור מרומז בענין ד' אמות של הלכה?

ד. נקודת ביאור הענין: **כפשוטות** – גם המצוות דאחדות השם, אהבת השם וכו', הרי הן הלכות (ובהן פמה נכמה הלכות פסוקות). והרמב"ם אף מדגיש בתחילת ספרו, שהוא ספר הלכות ופסקי דינים דוקא – שמצוות אלו הן **סודי** התורה, ותוכןן **לידע** (ידיעה הבאה ע"י "חכמת אלקית") שיש שם מצוי כו' ו"אלוהיה זה אהד" (אחדות השם) וכו'.

– עד שאפילו בנוגע לקטן הנה ההלכה הראשונה ידי' בתחילת היום היא לומר "מודה אני לפניך מלך כו", ברכות וכו' –

וכיון ש"כל מצויה יהיו לשם שמים", ונאפילו בשעה שהוא ישן וכו' – כפי שמאריך בהל' דעות, ומקומי של אדם הוא ד' אמות – כדלקמן בארופה – הרי שגם "הלכה" צ"ל ד' אמות.

א. על הפסוק וישמע יתרו כהן מדן גו' שאלו חז"ל: "מה שמועה שמע ובא", ומצינו בדבריהם פמה דעות במענה לשאלה זו: לדעה אחת "מלחמת עמלק שמע ובא", לדעה שני' "מ"ת שמע ובא" ודעה שלישית "קריעת ים סוף שמע ובא".

וידועה הקושיא בזה: מה פשר השאלה מעיקרא "מה שמועה שמע", עד שהוצרכו חז"ל לחפש הסבר וביאור לדבר, בשעה שהכתוב עצמו ממשיך (ששמע) "את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים?"

יתירה מזה: המענה בדברי חז"ל, שיתרו שמע "מלחמת עמלק" או "מ"ת" וכו', מוקשה לכאורה מהמפורש בכתוב ששמע "את כל אשר עשה גו' כי הוציא גו'".

וביותר קשה, שאף רש"י – המפרש לכל לראש לפי פשוטו של מקרא – א) הביא פאן, בפירושו עה"פ, שאלה זו; ב) ובתירוטו חיבר ב' (מתוך ג') הדעות: "קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

ועכצ"ל, שפונת חז"ל ורש"י, בשאלתם ובתשובותיהם, ליישב ענין מסויים בתוכן הכתוב שדורש ביאור, ואשר אינו מבווא ע"י המשך הכתוב "את כל אשר עשה וגו'". וצריף להבין: מה אינו מובן בפשט הכתובים פאן?

עוד צריף להבין: השם יתרו (אחד משבעת השמות) נוסף לו כשנתגיייר – כשנתגיייר וקיים המצוות הוסיפו לו אות אחת על שמו" – וא"כ כיצד מכנהו פאן הכתוב בשם זה ("וישמע יתרו"), פאשר מדובר על הזמן שבו ה' עדיין "כהן מדן" – בטרם נתגיייר?

ב. ולהבין כ"ז יש להקדים ביאור בדברי הרמב"ם בפירושו המשניות, התמוהים מאד בהשקפה ראשונה.

בדבריו הביא הרמב"ם את מאמר חז"ל ("מיום שחבר ביהמ"ק") אין (לו) להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, וכתב, שבלימוד מאמר רז"ל כפשוטו "תמצאנו רחוק מאד מן האמת": וכי ד' אמות של הלכה" הן התכלית הגמור, וכל דבר אחר "מושלכת אחר גוי?"

וביאר באריכות, שתכלית כל עניני העולם היא האדם, ותכלית האדם היא להגיע למדרגת איש השלם, ושלמותו תלו' ב"החכמה והמעשה". היינו, שיתעלה בחכמה ובהשגה עד התכלית: "החכמה האלקית" – "לצייר לנפשו אחדות הקב"ה", ושאר כל החכמות אינן אלא הננה כדי לבוא אח"כ לידיעה אלקית; ו"המעשה" – שלא להיות שטוף בתענוגים – סור מרע, ותיקן המדות וכו' שתהינה כדבעי למהוי – ועשה טוב.

ולאחר אריכות הביאור בכל זה, סיים הרמב"ם, שבשעה שנתבונן ונלמד מדברי חז"ל את שני הענינים הנזכרים, "חכמה ומעשה", אזי נדע את צדקת מאמרם "אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה".

תרי"ג מצות, ובפרט – הציווי "כל מעשיך יהיו לשם שמים", הרי נתנו מפתח תורה ואילף – ומוכן שעד אז, כולל גם "בימי שם ועבר", אין כל זה שייך, כפי שכתב שם הרמב"ם.

ה. והביאור בזה (בפנימיות): מצינו בנוגע לכמה ענינים, שלכל אדם נתנו ארבע אמות, כדלפנינו ממה שכתוב "שבו איש תחתיו" – ושיעור זה נקרא "מקומו של אדם".

ואיתא בגמרא שא' הטעמים לזה, לפי ששיעור גופו של אדם הוא שלש אמות, ואמה נוספת כדי שיוכל להרים ידיו מעל לראשו.

ולכאורה צריך ביאור בזה: כיון שלגוף – ובכלל זה גם הידיים (במצב הרגיל) – די בשלש אמות, קשה, וכי מאחר שלפעמים, במצב בלתי רגיל כלל, אדם מרים את ידיו מעל לראשו ותופס אז יותר מקום מן הרגיל, יש להחשיב את "מקומו" לעולם כשיעור ד' אמות?

ו. והענין בזה: העולם נברא ע"י הקב"ה באופן של שלימות, עולם על מילואו נברא; ומ"מ אמרו רז"ל שמה ש"ברא אלקים" הוא "לעשות" – לתקן: תכלית הבריאה היא, שהאדם יפעל ויחדש בה יותר ממה שיש בה מצד עצמה,

– אפילו בג' ע' ועוד לפני החטא (דעין הדעת), שזוהי השלימות הכי נעלית בבריאה, ה' דרוש שיתקיים "לעבדה ולשמרה" – ע"י אדם הראשון.

וכשם שפך הוא לגבי כללות הבריאה, כן הוא גם בנוגע לאדם.

ודבר זה בא לידי ביטוי גם במקומו הגשמי, בענין (הפנימי) ד' אמות" הנ"ל: האדם (ראשו, גופו ורגליו) מצד בריאתו תופס ג' אמות (שהן כנגד (ורומזות) ל) ג' המדרגות הכלליות הראש, גוף, רגל; ומצד הבריאה הנה הראש – כשמו – הוא המקום והמדרגה העליונים ביותר שבאדם; למטה מזה הגוף, והמקום והדרגה התחתונים ביותר הן הרגליים. ונמצא שמצד הבריאה הידיים, משני צדי הגוף, הן למטה מהראש.

ומהות עבודת האדם היא – להתרומם למעלה מן הדרגה (של הג' אמות) שמצד הבריאה, למעלה גם מהמדרגה העליונה ביותר בה, שזהו הראש, מקום השכל; דהיינו, להגיע לידי כך שבהבנתו והשגתו (לא ישאר בגדר והגבלה של "ראשו" מדרגה, אלא) יהי' שקוע בענינים שלמעלה מ"ראשו" מצ"ע.

והתרומויות זו קשורה דוקא ב"ידיו", הרומזות לבחינת המעשה, וע"ד מאמר רז"ל ש"ע"י צדקה – נעשים מוחו ולבו זכים אלה פעמים ככה. והיינו שגם עליתו בפחות הנעלים דהשגה, ואף העלאתם מעל לשכלו (כפי שהוא מצד הבריאה), קשורים ב"מעשה" בפועל. בסגנון אחר (ולאידך גיסא): כל העילויים שאליהם מתרומם האדם צריכים להשפיע ולפעול שינוי גם במעשה בפועל.

ועבור ב' ענינים אלו, "החכמה והמעשה", ניתן לו מקום "ד' אמות" (יותר ממה' אמות שמצד הבריאה).

ז. וכשם שכן הוא בבריאת כללות העולם והאדם, כך יוכן גם בשייכות לתורה [שהרי כל עניני העולם והאדם נמשכים מהתורה]:

התורה היא אורח תליתאי, היינו שנתלקת לג' בחינות, ובכללות זוהי החלוקה דתורה נביאים וכתובים [וזהו המקור והסיבה לכך שכל הבריאה נתלקת לג' דרגות וחילוקים, כידוע].

וע"י עבודת התשובה, שלמעלה מגדר הבריאה, פועל בני"ש שתתוסף בתורה גם המדרגה הרביעית, "כפלים לתושי" שבתורה, שנוספה ע"י הלוחות השניות.

ובפרטיות כן הדבר בכל חלקי התורה: ישנן "ג' אמות" (ג' מדרגות) בתורה כפי שהיא בגדר הבריאה, והן – פשוט רמז דרוש, שזהו גוף התורה; אמנם התכלית היא שהאדם יגיע ע"י יגיעתו ל"ד' אמות" – כולל ה"אמה" והמדרגה הרביעית שבתורה, שלמעלה מהציוור קומה דגוף התורה – והיא בחינת הסוד שבתורה, "נשמתא דאורייתא". דרגה זו שבתורה מכונה בברי הרמב"ם (שם) "נכבד שבמושפלות", שעי"ז מגיע האדם אל התכלית – "לציייר לנפשו אחרות הקב"ה".

ואעפ"כ נקראות הד' אמות שבתורה "ד' אמות של הלכה" [ובדרגמת המבואר לעיל בנוגע לד' אמות של האדם, שזהו מצד הגבהת הידיים למעלה מהראש], שהרי, אימתי יש בידינו הוכחה שהאדם הגיע גם אל ה"אמה" הרביעית, סוד שבתורה – בשעה שגם בחי' התורה שלמעלה מגדר הבריאה יורדת למטה ומתקשרת להלכה, דהיינו (כפשוטו) לדין בנוגע לפועל;

ואדרבה: כיון שבחי' רביעית זו, נשמתא דאורייתא, היא למעלה מגדר הבריאה – הרי דוקא משום כך נוגע הדבר עוד יותר שתבוא לידי הלכה, שתפעל גם על המעשה.

ח. לפי זה יוכן גם הקשר בין ד' אמות של הלכה ל"מיום שחרב ביהמ"ק":

הקב"ה לית אתר פנוי מיני' ומלא כל הארץ כבודו, ומ"מ הנה גילויי והשראת השכינה היו דוקא בביהמ"ק, ומשם נמשך לכל העולם כולו. בביהמ"ק בכללותו היו ג' דיורים: חצר אהל מועד, אהל מועד והוא ההיכל, וקדוש הקדשים. והגם שהשראת השכינה הייתה בכל ביהמ"ק, הנה עיקר השראתה הי' בקדוש הקדשים, ובקדוש הקדשים גופא הי' זה ע"י הארון.

ומטעם זה נמנה הארון כמדרגה רביעית, הגם שעמד בקדה"ק (מדרגה הג'). כי ע"י הארון נתגלתה בחינת התורה כפי שהיא למעלה מגדר הבריאה – "מקום הארון" כפי ש"אינו מן המדה" – ובה נראתה "אחרות הקב"ה" בגילוי.

ועם כל זה, הרי גם מדרגה זו הנעלית ביותר הייתה קשורה ב"מעשה": נוסף על כך שבנין ביהמ"ק וכליו הי' ע"י מעשה ידי אדם, הנה כך הי' גם בסדר העבודות של הפתחים בביהמ"ק גופא, עד לארון שבקדוש הקדשים – העדות ביהמ"כ"פ.

ט. אע"פ שההוספה בתורה נחמדה בקלות בלוחות השניות, ע"י הקדמת עבודת התשובה דבני" [וכמו כן ע"י יגיעה "דדוקין למלה דחממתא ודייקין לה ומחפאן לה למנדע ברירא דמלה", יכול כל אחד מישראל להגיע עד להעלם העצמי דתורה].

ועד"ז בנוגע לכל חלקי התורה, שהגילוי מבחי' הד', סוד שבתורה, נתגלה בעיקר בדורות האחרונים, ותכלית השלימות שבנה תהי' רק לעת"ל בגילוי תורתו של משיח, ע"י עבודת ויגיעת בני" במשך זמן הגלות –

מ"מ, הרי ידוע שלא יהי' מ"ת בשנית, מפני שהכל כבר "ניתן" במ"ת, אלא שהמשכה והגילוי מזה באים לאחר זמן ע"י עבודה ויגיעה.

ואע"פ שבקלות ניתנו כל חלקי התורה במ"ת **בצורת הדבורות**, מ"מ, בפרטיות, בחי' סוד שבתורה, נשמתא דאורייתא, נמשכה ונתגלתה ע"י "וידר ה' על הר סיני". היינו, שהמשכת והתגלות בחי' התורה כפי שהיא למעלה מגדרי הבריאה קשורה לא רק עם הדיבור דעשה"ד בלבד, אלא עם מעשה הקב"ה כפיכ"ל, "וידר ה' על הר סיני". ובפרט שגם כפשוטו – פירוש הירידה והגילוי הרי הוא מעשה מרכבה – סוד שבתורה.

ובסגנון הרמב"ם הנ"ל: במ"ת היו שני הענינים – "חכמה" דתורה על כל חלקיה, עד לבחי' סוד שבתורה, גילוי בחי' אחדות הבו"א; וזה קשור ב"מעשה" (נוסף לזה שרוב עשה"ד הם ציוויים על מעשה בפועל) – "וידר ה' על הר סיני".

וההקדמה ההכרחית לזה היתה "ואל משה אמר עלה אל ה'" – שהנבארים יצאו מגדרם, גדר התחונים, ובקשון חו"ל: "תחתונים יעלו לעליונים".

יוד"ע. פ"פ כל הנ"ל יש ליישב השאלות הנ"ל (ס"א):

ידוע – והיא דעת הזוהר – שהתורה ניתנה דוקא לאחר שבא יתרו ונתגייר. וביאת יתרו היתה הקנה למ"ת.

ולכן נקרא בכתוב **פאן בשם "יתרו"** (וכן כל הפרשה נקראת על שמו, ולא "שבת מ"ת", ולו כשם נוסף – כדוגמת שבת שירה וכיו"ב), לפי שהשם יתרו "נושא" את התוכן והתכלית דמ"ת:

השם "יתרו" כולל את שני השמות – **יתר** ע"ש שיתר פרשה אחת בתורה, ו**הוספה** ד"וא"ו" בשמו – **יתרו**, כשהגיע לידי קיום המצוות.

וכמבואר לעיל, אלו הם שני עניני השלימות ד"חכמה" ו"מעשה", שנתחדשו במ"ת, והתקנה והקדמה לזה היתה בכך שלפני כן פעל יתרו את ב' השלימות הללו בעצמו.

יא. ועפ"ז מובן מה שהכתוב ממשוף מיד "וישמע יתרו" כהן מדן" – שפירושו הוא גם "כהן לע"ז". ולכאורה הרי זה בסתירה לשבחו של יתרו?

אלא הביאור בזה:

התואר "**כהן מדן**" כולל שני פירושים: (א) כהן מלשון שר, (ב) כהן – כומר לע"ז.

ושני פירושים אלו הם בכללות שני הענינים שהיו ביתרו (קודם שנתגייר): (א) "כהן" מלשון שר – שהי' נכבד וחשוב אצל אוה"ע, ויהי' עיקר ענין השר הוא בהנהגת המדינה ובמילוי פקודת המלך, מצלות **המעשה** (דמדן), (ב) "כהן" מלשון כומר לע"ז, המורה על גדלות ונחשיבות בידיעה והשגה, וכמאמר (שהביאו רש"י) שהי' **מפיר** ככל ע"ז שבעולם.

דענין "**מפיר**" בע"ז ובקבל בנדר"ד – הוא (כמבואר בזהר) מצלות החכמה (דמדן). הדבר בא מתמת טעוהם בתבונה והשגה, ע"ד מה שמאריך הרמב"ם בזה שבימי אנוש וכו' אמרו הואיל והקב"ה ברא הכוכבים ומזלות וגלגלים ונתן בהם כח להנהיג את העולם, צריך לפאר ולשבח לכוכבים ומזלות ולחלוק להם כבוד.

וזהו הפירוש במה שיתרו "הי' מפיר ככל ע"ז שבעולם" – שהיתה לו ידיעה והכרה בכל הממוצעים של כל העולמות. אלא שטעוהו בעודו כהן מדן היתה שלא ידע ולא הפיר בכך שאינם מציאות לעצמם כלל, ואסור להחשיבם מציאות לעצמם.

וזהו שמדגיש הפתוח "וישמע יתרו כהן מדן", היינו, שבשני הענינים ד"חכמה ומעשה" הי' יתרו – בלעומת-זה – בתכלית השלימות, ומ"מ **שמע** (הבין והפיר) ו**בא** ונתגייר, והפך את שתי השלימות שלו לקדושה: "יתרו" – שיתר פרשה אחת בתורה, שלימות בענין החכמה, עד לידיעה ש"גדול הוי' מכל האלקים" – השלימות באחדות הבו"א, ש"כל האלקים", כל הממוצעים, אין להם שום שליטה נכח, והם רק "פגרון ביד החוצב בו"; "יתרו" – קיום המצוות: תכלית השלימות **במעשה**.

יב. כיון שענין מ"ת הוא (כמו שנתבאר במק"א בארוכה) ביטול הגזירה עד ש"תחתונים יעלו לעליונים" – שהנבארים יצאו מגדרם כנבארים ויתרומו למעלה מזה, לעליונים – הרי מזה מובן, שגם אצל יתרו (שביאתו היתה הקנה למ"ת) היתה עבודה זו עם עצמו: יציאה ממדידותיו והגבלותיו.

וזהו הדיוק בלשון רש"י "מה שמועה שמע ו**בא**" (ולא בא ונתגייר): **הכתוב** מדבר על מה שהביא את יתרו לקח שאחרי כן נתגייר, ועל זה מבאר "את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו גו"; אכל שאלת רש"י היא "מה שמועה שמע ו**בא**": את השמועות הנ"ל שמע יתרו במדן, ויכול הי' להישאר במדן ו**שם** להתגייר – וא"כ מה הביאו לקח **שבא**, שיצא מההגבלות שלו עד כדי לבוא למדבר שמים, מקום תהו?

על זה מבאר רש"י: "קריעת ים סוף ומלחמת עמלק": קריעת ים סוף – שבאה ע"י "ויסעו" – "מעשה"; מלחמת עמלק – שבאה עקב חסרון "בחכמה", שאלתם ה' בקרבנו אם אנו, ואף הנצחון בה הי' ע"י "נושאים עיניהם למעלה" – חכמה. ובב' ענינים אלו ראה יתרו שדרושה התקנה, העבודה לצאת מההגבלות.

קריעת ים סוף: ידוע שענינו של קריעת ים סוף, הפך ים ליבשה, הוא ביטול ההגבלות והמחיצות בין העולם (ים) לגילוי (יבשה).

כמבואר בארוכה במק"א - וזו היתה מהות ההכנה למ"ת שענינו
"תחתונים יעלו לעליונים כו".

מלחמת עמלק: קליפת עמלק היא ענין הקרירות, אשר קרד
בדרך; ענין הקרירות מנגד בעיקר לעבודה דלמעלה מטעם ודעת
- פי, בדקות, מסכימה קליפת עמלק שיצריך לעבוד את השי"ת,
אבל היא אינה יכולה להניח לאדם לצאת מן המדידות וההגבלות,
למעלה מטעם ודעת. וזהו ענין מלחמת עמלק - שבירת קליפת
הקרירות לעבודה שלמעלה מטעם ודעת.

וה"שמועה" של שני ענינים אלו - קריעת ים סוף ומלחמת עמלק
- עוררה את תרו ש**בוא** - "ובא" - שיצא מהגבלותיו, עזב את
מקום פבורו כ"פהן מדגן", ובא למדבר שמם כו' להתגזיר; וזו
היתה ההכנה למ"ת, שבה ביטל הגזירה כו' - ותחתונים יעלו
לעליונים.